עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"א מהלכות תפלה הלכה ה טוש"ע א"ח סימן קנא סעיף ט]:
ב [טוש"ע שם סעיף יא]:
לג ג ד ה מיי' פי"א מהל' תפלה הלכה ו ז
ט סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קנא ס"א:
לד ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע א"ח שם וטוש"ע י"ד סי' שדמ סעיף יט:
ז [מיי' פי"ב מהלכות אבל הלכה ה טוש"ע י"ד סימן שדמ סעיף ב]:
לה ח [מיי' פ"ג מהלכות ת"ת הלכה י] סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כא בהג"ה:
לו ט מיי' פי"א מהל' אסורי ביאה הל' ד סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפג:

רבינו חננאל

ואין ניאותין ואין מטיילין בהן ואין נכנסין בהן מפני החמה ומפני הגשמים, ואם צריכי לעיוני בשמעתא, דשמעתא צריכא צילותא, אע"ג דמיחזי דמפני החמה או מפני הגשמים קא עיילי שרי. וקורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים, כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא או רב ששת וכיוצא בהם. רפרם ספדא לכלתיה בכנישתא כו'. ור' זירא ספדיה לההוא מרבנן בכנישתא כו'. ומכבדין ומרביצין אותן. אמר ר' יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים מפני עגמת נפש, שנראין כשדה זרע. אמר רב אסי בתי כנסיות ש[ב]בבל על תנאי הן עשויין, כל שעה שירצה יחזיר לקדמתו. ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלת ראש. ומאי ניהו חשבונות. דאמר רב ששת בתי כנסיות שמחשבין בהן חשבנות של רבים לסוף מלינין בהן מת מצוה. ואין נאותין בהן. אמר רבא חכמים ותלמידיהן מותרין בהן. מאי בי רבנן, ביתא דרבנן. מאן דאיצטריך למיעבר בי כנישתא, או צורבא מרבנן הוא לימא שמעתא, אי תנא הוא לימא הילכתא, אי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה ליינוקא מאי פסוקיך. ודי ישתמש בתגא חלף. פי' המשתמש במאן דמתני שמעתא, ראוי להריגה. כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא. שנאמר הליכות עולם לו. ת"ר

תוספות

בתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין. רוצה לומר כל זמן שהן בטלין דהא חזינן בברייתא דלעיל וגם (ה) שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים אלא משום דשמעתא בעי צילותא והכא מיירי כשחרב דאז מהני התנאי ודווקא לאותן שבבבל מהני התנאי שהרי לעת בא גואל במהרה בימינו תפקע קדושתן אבל לאותן שבארץ ישראל לא מהני תנאי שהרי קדושתן לעולם קיימת וא"ת כיון דמהני תנאי לאותן שבבבל א"כ קשה מההיא דלעיל (דף כו:) דרבינא דהוה ליה (ו) בי כנישתא בארעיה ואמר ליה רב אשי זיל זבנה משבעה טובי העיר ואמאי איצטריך לעשות כן אחר שנחרב וי"ל משום דזרעה דזריעה הוי קלות ראש ביותר ועגמת נפש ומשום הכי אסור אפי' בחורבנה (ז):

ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש. פירוש בבנינה שהרי בחורבנה שרי בכל הני ולאצטריך לאשמועינן משום דסלקא דעתך אמינא דדווקא אכילה ושתיה דהוי קלות ראש ביותר הוא דאסור אבל חשבונות דלא הוי קלות ראש כל כך סלקא דעתך אמינא דשרי' קמ"ל דלא: **שאפילו** רואות טפת דם כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים. ולא קשיא מהא דאמר בנדה (דף סו.) ובפרק יוצא דופן (שם ד' מג.) שאפילו כעין חרדל טמא דשמא התם לא מיירי להצריכה שבעה נקיים אלא להיות נדה דאורייתא וקשיא היאך מלינו טפה כחרדל הגורמת שבעה נקיים בדאורייתא דודאי לא תקנו חכמים דבר דלית דכוותה דאורייתא וים לומר דאשכחנא בה שפיר בז' לספירתה שסותרת הכל:

מבטלין

גמרא

ואין ניאותין בהם ואין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואין מספידין בהן הספד של יחיד אבל קורין בהן ושונין בהן ומספידין בהן הספד של רבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן עשבים ולא יתלוש מפני עגמת נפש עשבים מאן דכר שמייהו חסורי מיחסרא והכי קתני [א]ומכבדין אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים א"ר יהודה אימתי בישובן אבל בחורבנן מניחין אותן לעלות עלו בהן עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש א"ר אסי [ב]בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואעפ"כ אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו [ג]חשבונות אמר רב אסי בהכ"נ שמחשבין בו חשבונות מלינין בו את המת מלינין סלקא דעתך לא סגי דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה: ואין ניאותין בהן: אמר רבא [ד]חכמים ותלמידיהם מותרין דאמר ריב"ל מאי בי רבנן ביתא דרבנן: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: כי הא דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא מרבא אתא זילחא דמיטרא עיילי לבי כנישתא אמרי האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום [א]דשמעתא בעא צילותא כיומא [ה]דאסתנא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי א"ל [ו]אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא ואי תנא הוא לימא מתני' ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיך א"נ נישהי פורתא וניקום: ומספידין בהן הספד של רבים: ה"ד הספידא דרבים [ז]מחוי רב חסדא כגון הספידא דקאי ביה רב ששת מחוי רב ששת כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא רפרם [ח]אספדה לכלתיה בבי כנישתא אמר משום יקרא דידי ודמיתא אתו כוליה עלמא ר' זירא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא אמר אי משום יקרא (א) דידיה דמיתא אתו כולי עלמא ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל דהוי תני הלכתא בכ"ד שורתא אמר ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וסיפרי ותוספתא ושכיב אתו ואמרו ליה לרב נחמן (ב) ליספדיה מר אמר היכי נספדיה הי צנא דמלי סיפרי דחסר [ט]תא חזי מה בין תקיפי דארעא דישראל לחסידי דבבל תנן התם [כ]ודאשתמש בתגא חלף [ל]תני ריש לקיש זה המשתמש במי ששונה הלכות (ג) כתרה של תורה ואמר עולא לשתמש איניש במאן דתני ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה כי הא דריש לקיש הוה אזיל באורחא מטא עורקמא דמיא אתא ההוא גברא ארכביה אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל קרית אמר ליה קרינא תנית תנינא ארבעה סידרי משנה א"ל פסלת לך ארבעה טורי וטענת בר לקיש אכתפך שדי בר לקישא במיא אמר ליה ניחא לי דאשמעינן למר אי הכי גמור מיני הא מלתא דאמר ר' זירא [מ]בנות ישראל הן [נ]החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות עליו שבעה נקיים תנא דבי אליהו כל [ס]השונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר [1]הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות ת"ר

מבטלין

רש"י

ואין ניאותין. ואין מתקשטין לתוכו ואין מטיילין שם: **הספד של רבים.** של תלמיד חכם שמת שצריכין להתאסף ולהספידו ובית הכנסת ראוי לכך לפי שהוא בית גדול: **מאן דכר שמייהו.** היכא שמעינן לתנא קמא לעשות בהן דבר שמונעים מלעלות עשבים: **אימתי.** מכבדין ומרבצין אותן בישובן לאחר שמכבדין מזלפין את המים להרביץ את האבק: **על תנאי.** על מנת שישתמשו בהן: **מלינין בו.** משמע דחובה היא להלין בה את המת: **לסוף שילינו בו מתי מצוה.** שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין: **מאי בי רבנן.** למה קורין בתי מדרשות בי רבנן לפי שביתם הוא לכל דבר: **זילחא דמטרא.** זרם מים שבאין בכח: **לאו משום מיטרא.** שיגן עלינו מפני הגשמים שאם לא היינו עוסקין בשמעתא לא היינו נכנסין: **צילותא.** דעת צלולה ומיושבת שאינו טרוד בכלום מחשבה: **אי צריכא ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי ניעביד.** מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך: **לימא לינוקא.** שהתינוקות היו רגילין לקרות בבית הכנסת: **כגון הספידא דקאי בי רב ששת.** אם ימות אדם אחד בי רב ששת: **אמר אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דמיתא.** הוה ליה הספד של רבים: **אתו כולי עלמא.** לספוד: **דהוה תני הלכתא.** שהיה שונה משניות לתלמידים: **בכ"ד שורות.** של תלמידים: הכי גרסינן **חסרא ליה ארעא דישראל גברא רבה: היכי אספיד.** במאי אספדנו: **הי צנא מלא סיפרי.** אינו אלא כסל שממלאוהו ספרים ואין מבין מה בתוכה. אף שונה הלכות ולא שימש ת"ח ללמוד שיבינוהו טעמי משנה ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה וצריך לתרצה כגון הכא במאי עסקינן וכגון הא מני רבי פלוני היא וכגון חסורי מיחסרא אינו יודע מה שונה: **תקיפי ארעא דישראל.** ריש לקיש דאמרינן במסכת יומא (דף ט:) דאפילו בהדי רבה בר בר חנה לא משתעי דמאן דמשתעי בהדי ריש לקיש בשוקא יהבין ליה עיסקא בלא סהדי: רב נחמן בר יצחק מחסידי בבל בשילהי מסכת סוטה (דף מט:) דקאמר ליה לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא: **בתגא.** כתר תורה: **חלף.** עבר מן העולם: **עורקמא דמיא.** שלולית של מים מכונסין: **דאשמעי'.** שאשמש לאדוני: **שהחמירו על עצמן.** דמדאורייתא אין צריכה שבעה נקיים אלא הרואה שלשה ימים רצופים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה אבל בתחלת נדתה אפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב טובלת בלילה והן החמירו על עצמן לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן עומדות בי"א ימים שבין נדה לנדה. ואם תאמר לא יחמירו אלא בג' רצופין כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) פעמים שראיית דם נדה (ד) מזקיקתה לשבעה נקיים מן התורה כיצד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה וספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה אפי' כחרדל סתרה הכל וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים אי נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה והיום ראתה וידעה דהוו להו שלשה ימים רצופין וצריכה שבעה נקיים ועל כן החמירו:

להכנסת

מסורת הש"ס

א) עירובין סה. ע"ש, ב) [כשמנשבת רוח צפונית שנקרא' אסתנא יום אורה היא ונוחה לכל עי' רש"י בעירובין וכן תוס' בקדושין יב: ד"ה הא דרוח צפוני' מונעת הגשמים], ג) [תענית כג: חולין קכב.], ד) אבות פ"א מי"ג, ה) [גי' הערוך ערך תג אמר ריש לקיש כו'], ו) ברכות ד' לא. נדה דף סו., ז) שם דף עג., ח) [ועי' תוס' ב"ב ג: ד"ה ועייליה],

תורה אור השלם

1. עָמַד וַיְמֹדֶד אֶרֶץ רָאָה וַיַּתֵּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: חבקוק ג ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי משום יקרא דמיתא כצ"ל ותיבת דידיה נמחק: (ב) שם ואמרו ליה לרב נחמן בר יצחק ליספדיה מר: (ג) שם המשתמש במי ששונה ההלכות ואמר עולא כצ"ל ותיבות כתרה של תורה נמחק: (ד) רש"י ד"ה שהחמירו וכו' פעמים שראיית דם נדה פעם אחת מזקיקתה: (ה) תוס' ד"ה בתי וכו' וגם האמוראים שלא היו: (ו) בא"ד דהוה ליה תילא בי כנישתא:

מוסף רש"י

דשמעתא בעא צילותא. דעת צלולה, **כיומא דאסתנא.** כשמנשבת רוח צפונית יום אורה הוא ונוח לכל, כדאמר ביבמות בפרק הערל (עב.) מפני מה לא מלו ישראל במדבר מפני שלא נשבה בהן רוח צפונית, אבל ביומא דשותא אמר התם לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה (עירובין סה.). **סיפרא.** תורת כהנים, **וספרי.** ספר וידבר ומשנה תורה (סנהדרין פו.). **ודאשתמש בתגא חלף.** המשמש בכתרה של תורה כמו ששנינו בנדרים (סב.) כאילו חלף ובטל מן העולם, או: עבר שכרו ממנו שהרי כבר קבלו בכאן (אבות פ"א מי"ג ועי"ש פ"ד מ"ה). **יושבות עליו שבעה נקיים.** לבד מאותו יום שפוסקת, והתורה לא הצריכה ז' נקיים אלא לזבה שנאמר ואם טהרה מזובה, ואין זבה אלא הרואה שלשה ימים רצופין בתוך י"א יום שבין נדה לנדה (ברכות לא.) ולאחר כמה שנים קיבלו עליהם דבר זה (מנחות פט. מכת"י). **כל השונה הלכות.** משנה וברייתא הלכה למשה מסיני (נדה עג.).